

ŞÜPHELİ ALACAKLAR VE ÖZELLİKLİ DURUMLARININ MUHASEBE STANDARTLARI VE VERGİ MEVZUATI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin MERT^{§§}

Nuh Ziyahan BAŞAR^{***}

Sabiha Turgut GENÇ^{†††}

Özet

Günümüzde şirketlerin faaliyetlerinin raporlanabilmesi için çeşitli standartlar ve yasalar oluşturulmasına karşın bu yasalar arasındaki farklılıklar zaman zaman birbirleri ile çelişen durumlara uygulamalara sebep olabilmektedir. Özellikle muhasebe kayıtlarının raporlanmasında, kanunun koyucu kamu giderlerini finanse etmek ve vergi ziyasını önlemek amacıyla uluslararası otoritelerce görmüş mevcut muhasebe ilkelerine aykırı denilebilecek nitelikte raporlamaya ilişkin mevzuatlar yayınlamaktadır. Bu çelişkilerden birisi de Şüpheli alacaklar konusu olup kendi içerisinde dahi kamudan kaynaklanan şüpheli alacakların muhasebeleştirilmesi, hatır senetleri ve kefalet sözleşmelerinden kaynaklanan şüpheli alacakların muhasebeleştirilmesi, konkodato, iflas ve aciz vesikası almış kurum ve kuruluşlardan kaynaklanan alacakların şüpheli alacak olarak muhasebeleştirilmesi ile yurt dışında faaliyet gösteren şirketlerden kaynaklanan şüpheli alacakların muhasebeleştirilmesi gibi konularda özellik arz eden hususlara sahiptir. Genel perspektiften bakılacak olursa çalışmamızda Şüpheli Alacaklar konusu Türk Ticaret Kanunu, Türkiye Muhasebe Standartları, Sermaye Piyasası Kanunu, Vergi Usul Kanunu ve yerel içtihatlar açısından raporlama hususunda ve ayrılacak şüpheli alacakların nevi açısından farklılıklar içerdiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şüpheli Alacaklar, Türkiye Muhasebe Standartları, Vergi Mevzuatı.

Jel Code: M41 – M42

^{§§} Okan Üniversitesi, UBYO, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü

^{***} Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Doktora Adayı

^{†††} Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Doktora Adayı

Abstract

Even though, today various standards and laws are put in order to report the activity of companies, these differences of laws could cause applications that conflict with each other from time to time. Especially, in the reporting of accounting records, legislations which have inconsistency reporting with respect to international authorities are published to finance expenses of public legislations. Being one of these inconsistencies, even bad debts subject has some subtopics such as registering bad debts that is caused by the public, non value bill and indemnity agreement, corporations which have bankrupt's certificate, bankruptcy and incapable records or operating a business in foreign countries. When we analyse our study from generic perspective, we can see the differences in terms of Turkish Trade Law, Turkish Accounting Standards, Capital Market Law, Turkish Tax Law, reporting according to local jurisprudences and finally bad debts that will be separated.

Keywords: Bad Debts, Turkish Accounting Standards, Tax legislation

Jel Code: M41 – M42

1. GİRİŞ

Bilindiği üzere Türkiye Muhasebe Standartları dünya çapında IFAC tarafından standart set halinde hazırlanmış bulunan Uluslararası Muhasebe Standartlarının çevirisi niteliğindedir. Bu standartların hazırlanış amacı ise küreselleşen dünyada farklı ülkelerdeki farklı muhasebe uygulamalarını ortadan kaldırarak bilgi kullanıcılarına küresel ve standart bir bilgi akışını sağlamaktır. Bu bağlamda ülkemizde bulunan mevcut yasal düzenlemeler bilgi kullanıcılarının kafalarını karıştırmakta, aynı zamanda çeşitli güvensizliklere neden olmaktadır. Bu iki başlı muhasebe sisteminde yer alan aksaklıklardan birisi de şüpheli alacaklara ve bunlara karşılık ayrılmasına ilişkin farklardır.

Şüpheli alacak uygulamalarındaki farklılıklar işletmelerin faaliyetlerini raporlamada ve dönem karlarının hesaplanmasında mali tablolarda farklılıklar oluşturmakta, bu farklılıklar da bilgi kullanıcılarının kafalarını karıştırmaktadır. Özellikle yasa koyucunun daha fazla vergi toplayabilmek adına şüpheli alacak karşılığı ayrılması için getirdiği katı kurallar ile yine yasa koyucunun sermaye piyasasını canlı tutabilmek için yürürlüğe soktuğu standartlar, şüpheli alacaklar açısından temel ilkesel farklılıklar içermeleri nedeniyle raporlama konusunda sorunlar yaratmaktadır. Meydana gelen bu sorunlar şirketlerin bir yandan Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak ticari bilanço ve gelir tablolarını

düzenlemelerini diğer yandan da vergi matrahını doğru hesaplayabilmek için mali tablolarını vergi matrahına göre yeniden düzenlemeleri gerektirmekte ve bu da bilgi kullanıcılarının kafalarının karışmasına sebep olmaktadır.

2. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR TANIMI

Muhasebe bilgi sistemlerinde amaç bilgi kullanıcılarının eriştikleri bilginin doğru, gerçek ve eksiksiz olması esastır. Mevcut muhasebe uygulamaları kapsamında özellik arz eden konulardan birisi de şüpheli alacaklardır. Şüpheli alacakların ülkemizdeki mevcut muhasebe uygulamalarında birden fazla tanımı ve uygulaması mevcuttur. Bu farklılıklar birbirinden ayrı amaçlarla göre hazırlanmış yasaların bilgi kullanıcılarına farklı bilgileri talep etmesinden kaynaklanmaktadır.

Ülkemizde muhasebe açısından milat olarak kabul edilen **Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği**'ne göre; “Ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi bir kaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacakları kapsar.”^{***} denilerek tanımlanmıştır. Bu tebliğ alacağın şüpheli hale gelmesini çeşitli şartlara bağlamıştır.

Yasa koyucunun devletin finansmanı amacıyla topladığı vergilere ilişkin düzenlenen **Vergi Usul Kanunu**'na göre; “Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla,

- Dava ve icra safhasında olan alacaklar,
- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar şüpheli alacak sayılır.” denilmektedir.

Vergi Usul Kanunu ile Muhasebe Uygulama Genel Tebliği esas olarak benzer nitelikte yorumlamada bulunmuş, bir alacağın şüpheli hale gelmiş olarak kabul edilebilmesini bir takım şartlara bağlamıştır.

Günümüzde halka açık şirketlerin tabi olduğu Sermaye Piyasası Kurumu Mevzuatı'na göre; “Şüpheli alacaklar, çeşitli nedenlerle tahsil imkânlarının güçleşmiş olduğu tahmin edilen alacakları ifade eder. İşletmelerin makul bir gerekçeyle dayanarak şüpheli alacaklarını tahmin etmesi ve bu alacaklar için karşılık ayırması şarttır.” tanımlanmaktadır. Tanımdan da açıkça görüldüğü üzere Sermaye Piyasası Kurumu

^{***} 1 Sıra No'lu Muhasebe Genel Sistemi Uygulama Genel Tebliği, Resmi Gazete No:21447, 26.12.1992

Mevzuatı, Muhasebe Sistemi Genel Tebliğ'den daha esnek bir yapıya sahip olmak ile birlikte aynı zamanda daha büyük bir serbestiye de sahip değildir.

Yeni Türk Ticaret Kanunu ile hayatımıza giren ve öngörülere göre yakın bir gelecekte ülke genelindeki bütün şirketlerde uygulanması beklenen Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliğ' in yerini alacak olan Türkiye Muhasebe Standartları'na göre şüpheli alacaklar; "Geçmişteki yükümlülüklerden kaynaklanan zamanı ve tutarı belli olmayan olası bir yükümlülük" olarak tanımlanmıştır.

Sermaye Piyasası Kurumu Mevzuatı ile Türkiye Muhasebe Standartları da şüpheli alacaklar konusuna esas olarak benzer nitelikte yaklaşmakta ve bir alacağın şüpheli hale geldiğinin kabul edilmesi için keskin çizgiler yerine ilkesel yaklaşımda bulunmaktadır.

3. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK AYIRMANIN KOŞULLARI

3.1 Bilanço Usulüne Göre Defter Tutulması

VUK, değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir" hükmünden hareketle, bir alacağın şüpheli sayılarak dönem karından düşülebilmesi, ancak karşılık ayrılması ile mümkündür. Başka bir deyişle, şüpheli alacaklar doğrudan doğruya gider yazılmayacağından, karşılık ayrılması sadece bilanço esasına göre defter tutulması halinde söz konusu olacaktır.^{§§§} Öyle ki bir işletme kanuni defterlerini bilanço usulüne göre tutmuyor ise Vergi Usul Kanunu açısından şüpheli karşılık ayrırabilmesi mümkün değildir. Kaldı ki ülkemizde mevcut düzenlemeler ışığında Bilanço usulü dışında İşletme hesabına göre defter tutulabilmekte, İşletme hesabına göre tutulan defterlerde ise yapı itibarıyla şüpheli alacak ayrılması için bir bölüm bulunmamaktadır.

Bilindiği üzere Türkiye Muhasebe Standartları; Türk Ticaret Kanunu ile birlikte aşamalı olarak uygulamaya girecek ve işletmeler finansal tablolarını bu standartların belirlediği ilkeler ve kurallar kapsamında oluşturacaklardır. Bu açıdan Türk Ticaret Kanunu mevcut düzenlemelerinde Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulayacak şirketler

^{§§§} A. Murat YILDIZ, Dönem Sonu İşlemlerinin Vergisel Boyutu, TÜRMOB&TESMER, Ocak 2013, s.40

için yüksek ciro, maliyet vb. sınırlar belirlemiş, bu sınırlar da zorunlu olarak bilanço usulüne göre defter tutmayı gerektirmiştir.

TMS 39 - Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçmeye İlişkin Standart, bir finansal varlık veya finansal varlık grubu, sadece ve sadece, ilgili varlığın ilk muhasebeleştirilmesinden sonra bir veya birden daha fazla olayın meydana geldiğine ve söz konusu zarar olayını ilgili finansal varlığın veya varlık grubunun güvenilir bir biçimde tahmin edilebilen gelecekteki tahmini nakit akışları üzerindeki etkisi sonucunda değer düşüklüğüne uğradığına ilişkin tarafsız bir göstergenin bulunması durumunda değer düşüklüğüne uğrar ve değer düşüklüğü zararı oluşur.^{****}

3.2 Alacağın Niteliği

VUK, şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için aranılan temel koşullardan bir diğeri ise alacağın ticari veya zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olarak doğması; bir başka deyişle, gerçek bir mal teslimi veya hizmet ifası ilgili olarak daha önce hasılat hesapları ile ilişkilendirilmiş olmasıdır.^{††††} Bu bağlamda V.U.K. 'nu avans niteliğindeki alacakları, ticari bir işlemin sonucu olarak meydana gelmemiş senetleri ile hatır senetlerini karşılık ayrılarak dönem karından düşülmesine müsaade etmemektedir.

Öte yandan TMS, alacakları ticari ve diğer alacaklar şeklinde ayırma sokmamış olması ile her türlü alacağın şüpheli hale gelebileceği, yani her türlü alacağın tahsil edilememe riskinin olduğu kabul edilmektedir.^{****}

V.U.K. ile T.M.S. hangi alacakların şüpheli hale gelerek dönem kar zararı hesabından düşülebileceği üzerine bir uzlaşmaya varamamıştır. V.U.K. vergi matrahının aşınması endişesi ile dönem karından düşülebilecek ticari alacakları kısıtlı tutarken T.M.S. konuya ilkesel olarak bakarak oluşacak mali tabloların zaten denetimden geçeceğini ön gördüğünden alacak yönünden karşılık ayrılmasına ilişkin herhangi bir katı kural belirlememiştir.

^{****} TMS 39, Finansal Araçlar, Muhasebeleştirme ve Ölçme, Paragraf 59

^{††††} YILDIZ, s.40

^{****} Özgür Muhittin ESEN, Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Şüpheli Alacakların İncelenmesi, Mali Çözüm, Sayı:94, 2009, s.140

3.3 Alacağın Vadesi

VUK, değerlendirme günü itibarıyla vadesi dolan ve asıl borçlusundan tahsil edilemeyen alacaklara istinaden teminat olarak gösterilen kefilin ödeme yapamaması veya teminat olarak alınan çek ve senetlerin de karşılıksız çıkması durumunda, her iki borçlu nezdinde dava veya icra takibinin başlatılması koşuluyla söz konusu alacaklar teminatsız olarak nitelendirilecek ve karşılık yolu ile gider yazılabilecektir.

TMS ise tahsili şüpheli alacakların belirlenmesi ve dolayısıyla bu alacaklara ilişkin gider yazılabilmesi için; alacakların vadesinin dolmasını veya dava konusu olmasını beklememektedir. Alacakların tahsil edilemeyeceğine dair tarafsız bir kanıt olduğu an, bu alacaklar için gider yazılabilmektedir.^{§§§§}

3.4 Alacağın Kaynağı

VUK, şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için her bir alacaklı bağlamında karşılık ayrılmasına müsaade eder iken Sermaye Piyasaları Mevzuatı'na göre; *"Şüpheli alacaklar, işletmelerin önceki yıllarda tahsil edilemeyen alacaklarına ilişkin veriler, borçlunun ödeme yeteneği, işletmenin içinde bulunduğu sektörde ve cari ekonomik ortamda ortaya çıkan olağanüstü koşullar esas alınarak ve makul bir gerekçeyle dayanılarak tahmin edilebilir. Bu yolla ayrılan karşılıkların neden olduğu giderler, vergi mevzuatı bakımından aksine bir düzenleme olmadıkça, kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir."*^{*****} denilmektedir.

SPK mevzuatına tabi şirketler sadece vadesi geçmiş ve tahsil edilememiş alacaklar için değil aynı zamanda tahmini olarak da şüpheli alacaklara ilişkin karşılık ayrılmasını istemektedir. Aynı mevzuat *"Makul bir sonuca ulaşmayı önleyen önemli belirsizliklerin var olması halinde, Şüpheli alacaklar, perakende satış yöntemi kullanılarak hesaplanır"* diyerek önceki iki dönemdeki şüpheli alacakların ilgili dönemdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalamasının cari dönemdeki vadeli satışlar ile çarpımı ile tahmini şüpheli alacak hesaplanmasını istemektedir.

^{§§§§} ESEN, s.140

^{*****} Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ (Seri:XII, No:1) (5.B1.) Md.27

3.5 Karşılığın Ayrılması

Mali tabloların bilgi kullanıcılarına en doğru ve gerçek bilgiyi vermesi muhasebe bilgi sisteminin en temel amaçlarından birisidir. Bu nedenle bilgi kullanıcısı mali tablolardaki bilgilerin doğru ve eksiksiz olduğuna güvenmek ve kararlarını buna göre yönlendirmek isteyecektir. Bu nedenle şüpheli hale gelen alacakların sanki hiç tahsil edilemeyecekmiş gibi karşılık ayrılarak dönem karından düşülmesi şirketin gerçek durumunu ortaya koymak açısından son derece önemlidir. Bu sayede en basit tabirle şirket ortakları dönem sonu alabilecekleri kar payını daha doğru, gerçekçi ve güvenilir olarak hesaplayabileceklerdir.

V.U.K., şüpheli ticari alacaklar için karşılık ayrılması ihtiyaridir. Yani bir işletme Vergi Usul Kanunu 'na göre gerekli şartlara haiz şüpheli alacaklara sahip olsa bile bu şüpheli alacaklar için karşılık ayırma zorunluluğu yoktur. Kanun koyucunun bu konuya yaklaşımı vergi matrahının aşınarak kar üzerinden alacağı verginin azalma endişesi olduğu açıktır.

TMS ise şüpheli alacaklar için karşılık ayrılması zorunlu hale getirilmiştir.^{†††††} Mevcut standartların tamamında olduğu gibi temel ilke bilgi kullanıcılarına en doğru ve sağlıklı bilgiyi sunmak olduğu için bir alacağın şüpheli hale düştüğüne ilişkin ortada bir emare var ve bu emare bağımsız kişiler tarafından da kabul edilebilir nitelikte ise ihtiyatlılık kavramı gereği şüpheli alacak karşılığı ayrılması zorunlu tutulmuştur.

4. ÖZELLİKLİ DURUM İÇEREN ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIKLARI

Şüpheli alacakların incelemeye konu mevzuatlar açısından özellikli durumları mevcuttur. Yukarıda da izah ettiğimiz üzere Vergi Usul Kanunu kural esaslı, Türkiye Muhasebe Standartları da ilke esaslı olduğu için Vergi Usul Kanunu açısından niteliği itibarıyla özellikli sayılabilecek durumlar vardır.

Türkiye Muhasebe Standartları ilkesel olarak herhangi bir alacağın tahsili için ortaya çıkabilecek tahsil edememe riskine ilişkin bir ihtimal vuku bulduğunda buna ilişkin şüpheli alacak karşılığı ayrılması

^{†††††} ESEN, S.142

gerektiğini savunmaktadır. Bilgi kullanıcıları açısından işletmenin faaliyetlerinin sonuçlarının raporlandığı mali tablolarda bilgilerin güncel, gerçek ve tam olması son derece önemli olduğundan aşağıdaki özellikli olarak nitelendirdiğimiz durumlar Türkiye Muhasebe Standartları ‘na göre raporlanması son derece önemlidir. Türkiye Muhasebe Standartları aşağıda yer alan bütün bölümler için şüpheli alacak karşılığı ayrılmasını uygun bulmakta, hatta mutlak suretle ayrılması gerektiğini ifade etmektedir.

4.1 Kamudan Olan Şüpheli Ticari Alacaklarda Durum

Kamu tarafından kaynaklanan şüpheli alacaklara ilişkin iki farklı görüş bulunmaktadır. İlk görüş, şüpheli alacak karşılığı ayrılmasındaki temel unsur oluşması beklenen bir zararın varlığıdır. Kamu idare ve müesseselerinden kaynaklanan bir alacağın zamanında tahsil edilememesi durumunda, bu alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiği düşünülerek ya da tahsili mümkün olamayacağı kanaati ile dönemsellik ilkesi gereği söz konusu alacakların şüpheli alacak olarak değerlendirilip karşılık ayrılması kamu idare ve müesseselerinin borçlarını ödememesi düşünülemeyeceğinden söz konusu olamayacağıdır. Bu bakış açısından devletler er ya da geç borçlarını ödeyecek güce sahip olduğundan kamu kurum ve kuruluşlarından alacağın şüpheli hale gelmesi mümkün değildir.

İkinci görüş, kamudan olan alacakların da varlığı, konusu, tutarı ve içeriğine ilişkin ihtilaflar nedeniyle dava konu edilebilmesi ve bu nedenle tahsili şüpheli hale gelen bu alacaklar için karşılık ayrılabilmesi mümkündür.****

Vergi Usul Yasası açısından bu konuya ilişkin kesin ve tek bir hüküm bulunmamasına rağmen kamudan olan bir alacak çeşitli nedenler ile şüpheli hale gelmiş ise Vergi Usul Kanununa göre de karşılık ayrılmasının doğru olacağı niteliğindedir. Savunmuş olduğumuz bu görüşün ana sebebi bir idari işletme olan kamu teşekküllerinin faaliyetlerini kamu yararına gerçekleştirme ana amacıdır. Mademki kamu kuruluşları idarenin ayrılmaz bir parçası ise kamudan olan alacaklara ilişkin şüpheli alacakların mevcut olması durumunda Vergi Usul Kanunu’ nun işaret ettiği şartların haiz olması şartıyla ilgili alacağa

**** YILDIZ, S.43

ilişkin dönem karından düşülerek şüpheli alacak karşılığı ayrılması gerekliliğidir.

TMS açısından ise vadesinin dolması beklenmeksizin, alacağın vadesinde ödenmeyeceğine ilişkin belirgin bir emarenin bulunması halinde şüpheli alacak karşılığı ayırmak zorunludur.

4. 2 Hatır Senetlerinden Doğan Şüpheli Ticari Alacaklarda Durum

Vergi Usul Kanunu açısından bir alacağın şüpheli hale gelebilmesi için ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame edilmesi ile ilgili olmak şartıyla şüpheli alacak konusu olabilir. Hatır senetleri kefalet veya finansman amacıyla verilmekte olup gerçek bir ticari ilişkiye dayanmamaktadırlar. Bu yüzden hatır senetlerinin şüpheli alacak konusu yapılarak karşılık ayrılması mümkün değildir. §§§§§

Türkiye Muhasebe Standartları açısından ise şüpheli alacak kavramı belirli kurallara indirgenmemiştir. Mevcut durumda hatır senetleri raporlayan şirket açısından bir yükümlülük doğurmuş ise ve bu yükümlülüğünden kaynaklanan bir alacak şüpheli hale gelmiş ise şüpheli alacak karşılığı ayrılması zorunludur.

4.3 Kefalet Sözleşmelerinden Doğan Şüpheli Ticari Alacaklarda Durum

VUK açısından İşletmenin bir başka işletmeye aralarında yaptıkları kefalet sözleşmesi, işletmenin bir gelir ve menfaat sağlamayı amaçlayarak yaptığı bir eylem değildir. Buna göre şahsi kefalet nedeniyle alacaklısına ödenen ve asıl borçlusundan tahsil edilemeyen alacağın ticari işletme için şüpheli alacak olması mümkün değildir. *****

TMS ise konuya gelir ve menfaat sağlamayı amaçlayan bir eylem olmaktan öte raporlayan şirket açısından sebebi her ne olursa olsun ortaya çıkmış bir alacağın tahsil kabiliyetini kaybetmesine ilişkin riskler olarak bakmaktadır. Bu sözü geçen risklerin de finansal tabloların raporlanması esnasında ihtiyatlı ve gerçeğe en uygun olacak şekli ile

§§§§§ Özgür ÖZKAN, Mahkemece İflasın Ertelenmesi Kararının Verilmesinin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılmasına Etkisi, Mali Çözüm, Sayı:87, 2008, s.125

***** YILDIZ, s.43

raporlanmasını istemekte, bu nedenle kefalet sözleşmelerinden doğan alacaklar için de şüpheli alacak ayrılması gerektiğini ifade etmektedir.

4.4 Avanslardan Doğan Şüpheli Ticari Alacaklarda Durum

VUK bir alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle hasılat olarak kaydedilmesi gerekliliğini öne sürmektedir. Bu açıdan henüz sipariş ve avans aşamasında şüpheli hale gelen bir alacağın VUK açısından karşılık ayrılarak gider yazılması mümkün değildir. SPK ve TMS/TFRS mevzuatı ise alacağın niteliğinden çok tahsil imkanına bakmakta bu nedenle avanslar ile ilgili şüpheli alacak ayrılması gerektiğini ifade etmektedir.

Şüpheli avanslara karşılık ayrılması, 1 Seri Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde (26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Mükerrer Resmi Gazete) yer alan, “varlıkları bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değeriyle gösterebilmek için varlıklardaki değer düşüklüklerini gösterecek karşılıklar ayrılmalıdır” şeklinde ifade edilen bilanço ilkesine de uygundur.

Olası zarar tespit edildiğinde avans önce diğer sağlıklı avanslardan ayrılarak farklı bir hesapta izlenir. Aynı zamanda olası zararın gider olarak kaydedilebilmesi için karşılık ayrılır. Karşılık ayrılacak tutarın hesaplanmasında varsa alınmış olan teminatlar dikkate alınır. Teminatı aşan kısım için karşılık ayrılır.⁺⁺⁺⁺⁺

5. KONKORDATO, İFLAS VE ACİZ VESİKASI ALMIŞ ŞİRKETLER AÇISINDAN ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI AYRILMASI

5.1 Konkordato Halinde Şüpheli Ticari Alacaklarda Durum

Konkordato, elinde olmayan nedenlerle zor duruma düşen borçlunun borcunu ödeme konusunda alacaklıları ile yaptığı bir anlaşmadır. Konkordato yoluyla borçluya borcunu ödemesi için bir kolaylık sağlanmakta, alacaklı tarafın alacağı da güvenceye alınmaktadır. Bununla birlikte konkordato; borçlunun borcun tamamını belli vadelerde Ödemeyi kabul etmesi şeklinde olabileceği gibi, alacaklının borcun bir kısmından vazgeçmesi şeklinde de olabilmektedir. Birinci halde borç

⁺⁺⁺⁺⁺ C.Yiğit ÖZBEK, Alacak Hakkı Yaratıcı Avans Hesapları Ve Şüpheli Hale Gelen Avansların Muhasebeleştirilmesi Üzerine Bir Öneri, Muhasebe ve Denetime Bakış, Nisan 2012, s.52

yeni vadelerde ödeneceğinden, tahsilâtın şüpheli hale gelmesi söz konusu değildir. Bundan dolayı şüpheli alacak karşılığı uygulaması yapılamaz. İkinci halde ise, konkordato yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, alacaklı yönünden değersiz salacak sayılırlar ve dönem zararıyla ilişkilendirilirler.*****

5.2 İflas Ertelemesinde Olan Bir Şirketten Alacaklı Olanların Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılması

İflasın ertelenmesi TTK ‘nunda yer alan, işletmelerinin öz kaynaklarının negatif olduğunda şirketin borca batıklıktan kurtulmak için ilgili mahkemeye iyileştirme projesi vererek durumunu düzeltmesi için fırsat talep ettiği bir yargılama türüdür. Şirket mahkemeye başvurduğunda zaten varlıkları borçlarını karşılayamaz hale gelmiş, şirketin iflas şartları doğmuştur. Ancak şirket yönetimi iyileştirme projesi ile mahkemece durumunun düzelmesi için fırsat tanınmasını talep etmektedir.

Mahkemece verilecek erteleme / tedbir kararı üzerine borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanuna göre yapılan takipler de dâhil olmak üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur; bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetler işlemez. Erteleme / tedbir kararı sırasında taşınır, taşınmaz veya ticari işletme rehiniyle temin edilmiş alacaklar nedeniyle rehinin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabilir veya başlamış olan takiplere devam edilebilir; ancak bu takip nedeniyle muhafaza tedbirleri alınamaz ve rehinli malın satışı gerçekleştirilemez.

Bu durumda erteleme süresince işleyecek olup mevcut rehinle karşılanamayacak faizler teminatlandırılmak zorundadır. İcra İflas Kanunu’ nun 206. maddenin birinci sırasında yazılı alacaklar için haciz yoluyla takip yapılabilir. Erteleme süresi azami bir yıldır. Bu süre kayyımın verdiği raporlar dikkate alınarak mahkemece uygun görülecek süreler ile uzatılabilir; ancak uzatma süreleri toplamı dört yılı geçemez. Kayyım, mahkemenin belirleyeceği sürelerle iflası ertelenenin

***** Hanifi AYBOĞA, Suphi ASLANOĞLU, İşletmelerde Şüpheli Ticari Alacaklar Ve Karşılıklarının Hesaplanmasında Perakende Satış Yöntemi, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Ocak 2002, s.58

faaliyetleri ve işletmenin durumu konusunda düzenli olarak mahkemeye rapor verir. §§§§§§

Bütün bu bilgiler ışığında iflas ertelemesinde olan bir şirket için V.U.K 'nunda yer alan şartlar sağlanmış ise; yani alacak ticari bir faaliyetten kaynaklanıyor ve ödeme vadesi geçmiş ise şüpheli alacak karşılığı ayrılması gerekmektedir. Öyle ki iflas erteleme öncelikle bir iflas beyanı, akabinde ise bir iyileştirme projesi ile bu durumun def edilebileceği iddiasından ibarettir.

Konuya TMS açısından bakılacak olursa iflas ertelemeye başvurmuş olan bir şirketin varlıkları borçlarını karşılamaya yetmez duruma gelmiştir. Şirketin faaliyetlerini sürdürebilmesi ile ilgili ciddi tehlikeler ve dolayısı ile böylesine bir şirketten alacağın tahsili üzerinde de ciddi tehlikeler mevcuttur. Bu nedenle iflasın ertelenmesine başvurmuş bir şirketten olan alacakların ihtiyatlılık gereği alacakları için karşılık ayırması gerekmektedir.

İflas ertelemesindeki bir şirket için şüpheli alacak karşılığı ayrıldıktan sonra ilgili şirket ile ilgili bir ödeme protokolü düzenlenmesi halinde protokol çerçevesindeki ödemeler tahsil edildikçe Konusu Kalmayan Karşılıklar hesabı ile ilişkilendirilerek gelir yazılmalıdır.

5.3 İflas Masasına Kayıtlı Alacaklar İçin Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılması

İflas halinde masaya kaydedilen alacaklar, İcra İflas Kanunu'nun 206. maddesi doğrultusunda sıralanır. Ancak, iflas tasfiyesi sırasında bütün alacaklılar arasında eşitlik söz konusudur. İflas talebinin kimin tarafından başlatıldığıнын önemi yoktur. Herhangi bir alacaklının talebi üzerine başlatılmış ve bu talep üzerine borçlunun iflasına karar verilmiş olsa bile, iflas tasfiyesinden borçlunun bütün alacaklıları eşit şekilde faydalanacaktır. Hatta borçlunun kendisi dahi iflas talebinde bulunsa, bütün alacaklılar bundan yararlanacaktır.

Bu bağlamda, ferdi icranın gereksiz ve imkânsız olmasının yanı sıra her şeyden önce iflas da bir icra yoludur. Alacaklı yönünden cüzi icranın, külli icradan farkı yoktur. Her iki durumda da amaç alacağı bir an önce

§§§§§§ ÖZKAN, s.119

tahsil etmektir. Bu nedenle, iflas masasına kaydı yaptırılan alacaklar icra safhasına intikal etmiş sayılmalıdır. VUK' un 323. maddesi hükmünce icra safhasına intikal etmiş bir alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. ***** İcra masasından herhangi bir tahsilat yapıldığında ise daha önce alacağın tamamına ilişkin karşılık ayrılmış ise tahsil edilen tutar kadar gelir tablosuna gelir yazılmalıdır.

5.4 Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı

Uygulamada da karşılaşılan önemli bir husus, aciz vesikasına bağlanan alacakların değersiz alacak olarak mı kabul edileceği yoksa şüpheli alacak olarak mı karşılık ayrılacağı konusudur.

Maliye Bakanlığı'nın 16.06.1969 tarih ve 24458- 323-18-23971 sayılı Muktezasında bu konu açıklanmıştır. Bu muktezaya göre; aciz vesikası kanaat verici bir vesika olmakla beraber, mahiyeti itibariyle alındığı tarihte borçlunun Ödeme kabiliyeti olmadığını göstermekte olup, borçlu bilahare mal iktisap ettiğinde, hakkında tekrar takibat yapılarak alacağın tekrar tahsili yoluna gidileceği tabidir. Dolayısıyla aciz vesikasına bağlanmış olan alacak "değersiz alacak" sayılmaz. Ancak şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. ++++++

TMS açısından alacağın tahsiline ilişkin önemli ölçüde şüphe varsa karşılık ayrılması kaçınılmazdır. Bu açıdan aciz vesikasına sahip bir borçludan tahsilin şüphe içermesi sebebi ile raporlayan şirketin bu alacağa ilişkin şüpheli alacak karşılığı ayırması gerekmektedir.

5.5 Yurtdışından Tahsil Edilemeyen Alacaklarda Şüpheli Alacak Karşılığı

Yurt dışından olan alacakların şüpheli hale geldiğinin ispatlanabilmesi için ticari iş yapılan firmanın mukim olduğu ülkenin mahkemelerinde dava açılması veya icra takibinde bulunulması gerekmektedir. Yurt dışından olan alacakların dönem sonunda değerlemesi nedeniyle oluşacak kur farkları da asıl alacağın akıbetine tabi olduğundan asıl alacak şüpheli hale geldikten sonra bu alacağa bağlı

***** Suphi ASLANOĞLU, İcra ve İflas Karşısında Ticari Alacaklar; Niteliği, Mevzuat Boyutu ve Muhasebe Uygulaması, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.11, 2008, s.208-209

++++++ AYBOĞA, ASLANOĞLU, s.56

olarak oluşan kur farkları için de şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, yurt dışından olan alacaklar için iş yapılan firmanın mukim olduğu ülkenin mahkemelerinde dava açılması veya ilgili ülkenin icra mevzuatı uyarınca icra takibine başlanması halinde alacağın Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesine göre şüpheli hale geldiği kabul edilebilecektir. *****

Kamu otoritesi tarafından yanıtlanan sorular olarak bilinen özgelere göre; bir alacak için alacağın şüpheli hale geldiği dönemden sonraki bir dönemde karşılık ayrılabilmesine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, karşılık ayrılması gereken dönemde ayrılmayan karşılığın sonraki dönemlerde ayrılması mümkün bulunmamaktadır. Bu konu çalışmamızda ayrıca kaleme alınmış olup detaylıca açıklanacaktır.

6. SONUÇ

Ülkemiz gelişmekte olan ülkeler arasında sayılmakta ve gelişimini tamamlayabilmek için yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Küreselleşen dünyada sermaye hareketlerinden pay alabilmek için ortak bir dil haline gelen Uluslararası Muhasebe Standartlarının Türkiye uygulamasının en kısa süre içerisinde ülke içerisinde faaliyet gösteren bütün şirketlere uygulaması ülkenin menfaatine olacaktır. Bu bağlamda özellikle devletin vergi toplamak adına bu standartlara ters düşen hükümleri zaman kaybetmeksizin uyumlaştırılmalı, işletmelerin faaliyetlerinde iki başlı muhasebe sistemi ortadan kaldırılmalıdır.

Konu şüpheli alacaklar minvalinde incelendiğinde ise ülkemizdeki yasalar mevcut hesap planı içerisinde şüpheli hale gelmeleri için bir şart aramaz iken dönem karı/zararı ile ilişkilendirmek amacıyla karşılık ayrılmasını katı kural ve şartlara bağlamışlardır. Bizim görüşümüze göre devletin bu katı kuralları her ne kadar vergi matrahını aşındırmamak ve kamu yararını gözetmek adına konulmuş olsa da mevcut uygulamada işletmeler bu konudan zararlı çıkmakta ve genel toplamda kamu da bu zarardan etkilenmektedir. İşletmelerin başta avans niteliğindeki alacaklarını dönem karı ile ilişkilendirememesi dahası bunun kanunen kabul edilmeyen gider olarak nitelendirilerek vergi matrahına eklenmesi zaten alacağını tahsil etmesi zora düşmüş olan bir şirkette bir de devlet tarafından ek yük doğurmaktadır.

***** G.İ.B. Özelge, Sayı, B.07.1.GİB. 4.34.19.02-105[323-2012/VUK-1- . . .]-1942, 21/06/2012

KAYNAKÇA

Ayboğa Hanifi – Aslanoğlu Suphi , İcra ve İflas Karşısında Ticari Alacakların Durumu ve Muhasebe İlişkileri-I, Yaklaşım, Sayı: 140, 38-43, (2004).

Ayboğa Hanifi , Aslanoğlu Suphi , İşletmelerde Şüpheli Ticari Alacaklar Ve Karşılıklarının Hesaplanmasında Perakende Satış Yöntemi, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Ocak 2002, s.58

Aslanoğlu Suphi , İcra ve İflas Karşısında Ticari Alacaklar; Niteliği, Mevzuat Boyutu ve Muhasebe Uygulaması, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.11, 2008, s.208-209

G.İ.B. Özelge, Sayı, B.07.1.GİB. 4.34.19.02-105[323-2012/VUK-1- . . .]-1942, 21/06/2012

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Sıra No: 1), Resmi Gazete No:21447, 26.12.1992

Özbek C.Yiğit , Alacak Hakkı Yaratın Avans Hesapları Ve Şüpheli Hale Gelen Avansların Muhasebeleştirilmesi Üzerine Bir Öneri, Muhasebe ve Denetime Bakış, Nisan 2012, s.52

Özgür Muhittin ESEN, Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Şüpheli Alacakların İncelenmesi, Mali Çözüm, Sayı:94, 2009, s.140

Özgür ÖZKAN, Mahkemece İflasın Ertelenmesi Kararının Verilmesinin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılmasına Etkisi, Mali Çözüm, Sayı:87, 2008, s.125

Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ (Seri:XI, No:1) (5.Bl.) Md.27

TMS 39, Finansal Araçlar, Muhasebeleştirme ve Ölçme, Paragraf 59

Yıldız A. Murat , Dönem Sonu İşlemlerinin Vergisel Boyutu, TÜRMOB&TESMER, Ocak 2013, s.40